
האוניברסיטה העברית בירושלים

סילבוס

הגטו בתקופת השואה כמרחב אורבני וכאזור אסון - 13911

תאריך עדכון אחרון 03-10-2021

נקודות זכות באוניברסיטה העברית: 4

תואר: מוסמך

היחידה האקדמית שאחראית על הקורס: היסטוריה של עם ישראל ויהדות זמננו

השנה הראשונה בתואר בה ניתן ללמוד את הקורס: 0

סמסטר: שנתי

שפת ההוראה: עברית

קמפוס: הר הצופים

מורה אחראי על הקורס (רכז): עמוס גולדברג

דוא"ל של המורה האחראי על הקורס: amos.goldberg@mail.huji.ac.il

שעות קבלה של רכז הקורס:

מורי הקורס:

תאור כללי של הקורס:

הגטו הוא מושג אורבני שראשיתו בשכונה היהודית בוונציה במאה 16. "היציאה מהגטו", הפכה לביטוי המטפורי לתהליכי האמנציפציה והאקולטורציה שעברו היהודים בתקופה המודרנית. אולם במהלך מלחמת העולם השנייה הגטו הפך להיות חלק בלתי נפרד מגורלם של יהודי מזרח אירופה. אולם גם בהקשר זה היו הגטאות מרחב אורבני אשר עיצב מחדש את תודעת תושביו. במהלך הקורס נעקוב אחר חלק מהתהליכים הפנימיים שאפיינו את גטאות מזרח אירופה בדגש מיוחד על גטו ורשה שהיה גדול המרכזים היהודיים שנפלו תחת השלטון הנאצי. את גטו ורשה אין להבין רק כפרלוד לטרבלניקה אלא בראש ובראשונה כמרחב עירוני שבמובנים רבים היה המשך לורשה שלפני המלחמה ולחלקים "האריים" של ורשה שמחוץ לחומת הגטו. כך לדוגמה היו יותר ממאה בתי קפה בגטו. יחד עם זאת, המרחב העירוני של הגטו עבר טרנספורמציות יסודיות בהיותו גם במקרים רבים "אזור אסון" של בידוד, רעב, פליטות ומחלות. במהלך הקורס נעמוד, תוך כדי קריאה במקורות, על הדינמיקות האורבניות, החברתיות והתרבותיות שהתקיימו בגטו ורשה ובגטאות אחרים במזרח אירופה. בסופו של הסמינר גם נציץ מעט באופן השוואתי לערים נצורות או מחולקות אחרות בהיסטוריה המודרנית.

מטרות הקורס:

- א. להכיר את תופעת הגטאות במזרח אירופה
- ב. להבין את החיים היהודיים הפנימיים בגטאות
- ג. לשנות את הדימוי הסטראוטיפי של הגטו המקובל בקרב הציבור הרחב

תוצרי למידה

בסיומו של קורס זה, סטודנטים יהיו מסוגלים:

יהיו מסוגלים לקרוא מקורות על גטאות מזרח אירופה ולנתח על פיהן תופעות תרבותיות וחברתיות בגטו

דרישות נוכחות (%) :

100%

שיטת ההוראה בקורס: הקמדה פרונטלית קצרה ולאחר מכן דיון על חומרי הקריאה

רשימת נושאים / תכנית הלימודים בקורס:

11.10

Ezra Mendelsohn, The Jews of East Central Europe Between the World Wars, Bloomington : Indiana University Press, 1983, pp.11-32

18.10

מבוא: יהדות פולין בין שתי מלחמות

Szymon Rudnicki, "Jews in Poland Between the Two World Wars", *Shofar: An Interdisciplinary Journal of Jewish Studies*, Volume 29, Number 3, Spring 2011, pp. 4-23

Timothy Snyder, *Black Earth* New York, Crown, 2015, Chapter 3

25.10

מבוא: יהדות פולין בין שתי מלחמות (המשך)
שלמה נצר, "המאבק הפרלמנטרי היהודי בבית הנבחרים של הרפובליקה הפולנית השנייה בין שתי מלחמות עולם", בתוך: ישראל גוטמן וישראל ברטל (עורכים), קיום ושבר: יהודי פולין לדורותיהם, כרך ב' עמ' 552-553.
"המרכז היהודי בפולניה בעיני יצחק גרינבוים, שם עמ' 553-557.
ויקטור חיות, גם יהודי גם פולני יומנו של ויקטור חיות, בעריכת פנינה מייזליש, ירושלים הוצאת אונ' בר אילן, 1998, עמ' 202-223.

מהו גטו?

1.11

גיא מירון ושולמית שולחני, מבוא לאנציקלופדיה של הגטאות, ירושלים: יד ושם
דן מכמן, "הגטאות היהודיים בימי השואה: שורשי התופעה ויישומה", הקדמה לאנציקלופדיה של הגטאות, ירושלים: יד ושם.

Daniel Schwartz, *Ghetto: The History of a Word*, Harvard UP 2019

8.11

Christopher Browning, "Nazi Ghettoization Policy", *The Path to Genocide*, Cambridge: Cambridge University Press, 1992, pp. 28-56

15.11

הצעה לסדר יום אלטרנטיבי בחקר הגטו
גאורג זימל, "העיר הגדולה וחי הנפש", בתוך: אורבניזם: הסוציולוגיה של העיר המודרנית, תל אביב: רסלינג 2004, עמ' 40-23.

Amos Goldberg, "The History of the Jews in the Ghettos - a Cultural Perspective" in Dan Stone (ed.), *The Holocaust and Historical Methodology*, (New York: Berghahn publication 2012), pp. 79-100

22.11

הפולנים תחת כיבוש

Gross, Jan Tomasz. *Polish Society under German Occupation: The Generalgouvernement, 1939-1944*. Princeton, NJ: Princeton University Press, 1979

גטו ורשה

29.11

הגטו מבט כללי:

חוי דרייפוס, גטו ורשה הסוף, אפריל 1942-יוני 1943, ירושלים: יד ושם תשע"ח.

6.12

אדם צ'רניאקוב והיודנרט

ישעיהו טרונק, יודנרט: המועצות היהודיות במזרח אירופה בתקופת הכיבוש הנאצי, ירושלים: יד ושם
1979.

13.12

מרחבים אורבניים

מישל דה סרטו, "הליכה בעיר" בתוך: רחל קלוש (עורכת) תרבות אדריכלית, עמ' 59-78
פרץ אופוצ'ינסקי, רשימות, תש"ל עמ' 99-114

20.12

הבית - בין פנים לחוץ

Jacek Leociak, *Text in Face of Destruction*, Warsaw: ZIH, 2004 pp. 146-158
Stanislaw Rózycki, "Cafés" in: *Warsaw Ghetto: Everyday Life* (edited by Katrzyna
Person), pp. 80-93

27.12

מתחים חברתיים בגטו ורשה

Joseph Kermish (ed.), *To Live with Honor to Die with Honor*, Jerusalem Yad Vashem,
pp. 294-331
צפייה בסרט "שתיקת הארכיון"

3.1

נקודת החיטוי

מרים עופר, חלוק לבן בגטו: מבט על קורות הרפואה היהודית בפליין בתקופת השואה, ירושלים: יד ושם
2015
פרץ אופוצ'ינסקי, רשימות, הפרק על החיטויים

10.1

שמועות

צפייה בסרט *Lügner der Jacob* (יעקב השקרן), 1975 מזרח גרמניה
Amos Goldberg, "The Rumor Culture among Warsaw Jews under Nazi Occupation: A
World of Catastrophe Re-enchaned", *Jewish Social Studies* 21, no. 3
(Spring/Summer 2016): 91-125

סמסטר ב

7.3

ארכיון רינגלבלום והעזרה העצמית

צפיה בסרט: מי יכתוב את ההיסטוריה שלנו
קריאה: עמנואל רינגלבלום, כתבים, ירושלים: יד ושם תשס"ד

14.3

משטרת הגטו

Katarzyna Person, *Warsaw Ghetto police : the Jewish Order Service during the Nazi
Occupation*, Ithaca: Cornell University Press, 2021. pp. 49-88

21.3

רובינשטיין: ליצן הגטו

עמוס גולדברג, רובינשטיין ליצן הגטו (טיוטת פרק) ואוסף מקורות

28.3

Rachel Feldahy Brenner, The Ethics of Witnessing: The Holocaust in Polish Writers' Diaries from Warsaw 1939-1945, Evanston, Illinois : Northwestern University Press, 2014.

4.4

Gunnar S. Paulsson, Secret City: The Hidden Jews of Warsaw, New Haven: Yale University Press 2003.

11.4

גטו לודז' א - חיים רומקובסקי
מיכל אונגר, לודז': אחרון הגטאות בפולין, ירושלים: יד ושם תשס"ה.

25.4

גטו לודז' ב - יוסף זלקוביץ - הרצאה של ד"ר ירון ניר פרייזגר
ירון ניר פרייזגר, יוסף זלקוביץ' וחוג האינטלקטואלים בגטו לודז', חיבור לשם קבלת התואר "דוקטור לפילוסופיה", ירושלים, 2019, עמ' 64-93

2.5

גטו וילנה או גטו קובנה

9.5

גטו טרזינשטט

Anna Hajkova, The Last Ghetto: An Everyday History of Theresienstadt, Oxford: Oxford University Press, 2020, 59- 99.

16.5

Barbara Epstein, The Minsk ghetto, 1941-1943: Jewish resistance and Soviet Internationalism, Berkeley: University of California Press, 41-76

פרקספקטיבה השוואתית

23.5

לנינגרד

אנה ריד, לנינגרד: טרגדיה של עיר במצור 1941-1944, 2012, עמ' 17-23, 193-250.

30.5

Carl H. Nightingale, Segregation: a Global History of Divided Cities 2012 pp. 333-382

6.6

רפרטים

13.6

רפרטים

20.6

רפרטים

11.10

Ezra Mendelsohn, The Jews of East Central Europe Between the World Wars, Bloomington : Indiana University Press, 1983, pp.11-32

18.10

מבוא: יהדות פולין בין שתי מלחמות

Szymon Rudnicki, "Jews in Poland Between the Two World Wars", Shofar: An Interdisciplinary Journal of Jewish Studies, Volume 29, Number 3, Spring 2011, pp. 4-23

Timothy Snyder, Black Earth New York, Crown, 2015, Chapter 3

25.10

מבוא: יהדות פולין בין שתי מלחמות (המשך)

שלמה נצר, "המאבק הפרלמנטרי היהודי בבית הנבחרים של הרפובליקה הפולנית השנייה בין שתי מלחמות עולם", בתוך: ישראל גוטמן וישראל ברטל (עורכים), קיום ושבר: יהודי פולין לדורותיהם, כרך ב' עמ' 535-552

"המרכז היהודי בפולניה בעיני יצחק גרינבוים, שם עמ' 553-557.

ויקטור חיות, גם יהודי גם פולני יומנו של ויקטור חיות, בעריכת פנינה מייזליש, ירושלים הוצאת אונ' בר אילן, 1998, עמ' 202-223.

מהו גטו?

1.11

גיא מירון ושולמית שולחני, מבוא לאנציקלופדיה של הגטאות, ירושלים: יד ושם דן מכמן, "הגטאות היהודיים בימי השואה: שורשי התופעה ויישומה", הקדמה לאנציקלופדיה של הגטאות, ירושלים: יד ושם.

Daniel Schwartz, Ghetto: The History of a Word, Harvard UP 2019

8.11

Christopher Browning, "Nazi Ghettoization Policy", The Path to Genocide, Cambridge: Cambridge University Press, 1992, pp. 28-56

15.11

הצעה לסדר יום אלטרנטיבי בחקר הגטו

גאורג זימל, "העיר הגדולה וחי הנפש", בתוך: אורבניזם: הסוציולוגיה של העיר המודרנית, תל אביב: רסלינג 2004, עמ' 23-40.

Amos Goldberg, "The History of the Jews in the Ghettos - a Cultural Perspective" in Dan Stone (ed.), The Holocaust and Historical Methodology, (New York: Berghahn publication 2012), pp. 79-100

22.11

הפולנים תחת כיבוש

Gross, Jan Tomasz. *Polish Society under German Occupation: The Generalgouvernement, 1939-1944*. Princeton, NJ: Princeton University Press, 1979

גטו ורשה

29.11

הגטו מבט כללי:

חוי דרייפוס, גטו ורשה הסוף, אפריל 1942-יוני 1943, ירושלים: יד ושם תשע"ח.

6.12

אדם צ'רניאקוב והיודנרט

ישעיהו טרונק, יודנרט: המועצות היהודיות במזרח אירופה בתקופת הכיבוש הנאצי, ירושלים: יד ושם

1979.

13.12

מרחבים אורבניים

מישל דה סרטו, "הליכה בעיר" בתוך: רחל קלוש (עורכת) תרבות אדריכלית, עמ' 59-78

פרץ אפוצ'ינסקי, רשימות, תש"ל עמ' 99-114

20.12

הבית - בין פנים לחוץ

Jacek Leociak, *Text in Face of Destruction*, Warsaw: ZIH, 2004 pp. 146-158

Stanislaw Rózycki, "Cafés" in: *Warsaw Ghetto: Everyday Life* (edited by Katrzyna

Person), pp. 80-93

27.12

מתחים חברתיים בגטו ורשה

Joseph Kermish (ed.), *To Live with Honor to Die with Honor*, Jerusalem Yad Vashem,

pp. 294-331

צפייה בסרט "שתיקת הארכיון"

3.1

נקודת החיטוי

מרים עופר, חלוק לבן בגטו: מבט על קורות הרפואה היהודית בפליין בתקופת השואה, ירושלים: יד ושם

2015

פרץ אפוצ'ינסקי, רשימות, הפרק על החיטויים

10.1

שמועות

צפייה בסרט *Lügner der Jacob* (יעקב השקרן), 1975 מזרח גרמניה

Amos Goldberg, "The Rumor Culture among Warsaw Jews under Nazi Occupation: A

World of Catastrophe Re-enchaned", *Jewish Social Studies* 21, no. 3

(Spring/Summer 2016): 91-125

סמסטר ב

7.3

ארכיון רינגלבלום והעזרה העצמית
צפיה בסרט: מי יכתוב את ההיסטוריה שלנו
קריאה: עמנואל רינגלבלום, כתבים, ירושלים: יד ושם תשס"ד

14.3

משטרת הגטו

Katarzyna Person, Warsaw Ghetto police : the Jewish Order Service during the Nazi Occupation, Ithaca: Cornell University Press, 2021. pp. 49-88

21.3

רובינשטיין: ליצן הגטו

עמוס גולדברג, רובינשטיין ליצן הגטו (טיוטת פרק) ואוסף מקורות

28.3

Rachel Feldahy Brenner, The Ethics of Witnessing: The Holocaust in Polish Writers' Diaries from Warsaw 1939-1945, Evanston, Illinois : Northwestern University Press, 2014.

4.4

Gunnar S. Paulsson, Secret City: The Hidden Jews of Warsaw, New Haven: Yale University Press 2003.

11.4

גטו לודז' א - חיים רומקובסקי

מיכל אונגר, לודז': אחרון הגטאות בפולין, ירושלים: יד ושם תשס"ה.

25.4

גטו לודז' ב - יוסף זלקוביץ - הרצאה של ד"ר ירון ניר פרייזגר
ירון ניר פרייזגר, יוסף זלקוביץ' וחוג האינטלקטואלים בגטו לודז', חיבור לשם קבלת התואר "דוקטור
לפילוסופיה", ירושלים, 2019, עמ' 64-93

2.5

גטו וילנה או גטו קובנה

9.5

גטו טרזינשטט

Anna Hajkova, The Last Ghetto: An Everyday History of Theresienstadt, Oxford: Oxford University Press, 2020, 59- 99.

16.5

Barbara Epstein, The Minsk ghetto, 1941-1943: Jewish resistance and Soviet Internationalism, Berkeley: University of California Press, 41-76

פרקספקטיבה השוואתית

23.5

לנינגרד

אנה ריד, לנינגרד: טרגדיה של עיר במצור 1941-1944, 2012, עמ' 17-23, 193-250.

30.5

Carl H. Nightingale, *Segregation: a Global History of Divided Cities* 2012 pp.
333-382

6.6
רפרטים

13.6
רפרטים

20.6
רפרטים

חומר לקריאה נוספת:

מרכיבי הציון הסופי :

מידע נוסף / הערות: